

**ЦАГДАН СЭРГИЙЛЭХ БАЙГУУЛЛАГААС 1980-ААД ОНУУДАД
ХАР ТАМХИТАЙ ТЭМЦЭХ ЧИГЛЭЛЭЭР АВЧ ХЭРЭГЖҮҮЛЖ
БАЙСАН АЖИЛ, АРГА ХЭМЖЭЭ**

Г.Өлзийбуян
*ДХИС-ийн магистрант,
цагдаагийн хошууч*

Товчлол. Хар тамхи гэдэг бол хүний уураг тархи, мэдрэлийн систем, оюун ухаанд бодитоор нөлөөлөхүйц хүчтэй байгалийн болон химийн гаралтай мансууруулах үйлчилгээтэй ургамал юм.

Мансууруулах бодис нь каннабиноид, марихуан, гашиш гэх мэт олон төрөл, хэлбэртэй байдаг бөгөөд сүүлийн үед мансууруулах бодис хэрэглэгчдийн нас улам залуужиж, хамгийн бага нас нь манай улсын хувьд 13 болсон гэх харамсалтай мэдээлэл байгаа нь өнөөдрийн тулгамдсан асуудал болоод байна.

Энэхүү өгүүлэлд хар тамхи, мансууруулах бодисны тухай ойлголт, шинж, төрөл, хэлбэр болон Цагдан сэргийлэх байгууллагаас 1980-аад оны сүүлээр авч хэрэгжүүлж байсан ажил, арга хэмжээний талаар товч авч үзсэн болно.

Түлхүүр үг. Цагдан сэргийлэх байгууллага, мансууруулагч бодис, хорын дон, насанд хүрээгүй хүмүүс, наркотик, албадан эмчлэх, сэтгэл мэдрэлийн өвчин, зарлиг, УЦСЭГ, УЕП, ЭМЯ, МХЗЭ

Үндсэн хэсэг. Монгол Улсад үйлчилж байгаа хууль тогтоомжийн дагуу хориглосон мансууруулах, сэтгэцэд нөлөөт бодисын агууламжтай ургамал, бэлдмэл, бодисыг энгийн ярианд “хар тамхи” гэж хэлж нэршсэн байдаг.

Анагаахын шинжлэх ухаанд “мансууруулах сэтгэцэд нөлөөт бодис” гэдэг нь тухайн бодисыг хэрэглэсэн хүн болон амьд организмын уураг тархи буюу төв мэдрэлийн системд дарангуйлал үүсгэн үйлчилж, мансуурал гэж нэрлэх сэтгэцийн тогтворгүй байдлыг үүсгэх чадвартай эм бэлдмэл бодисуудыг хэлнэ.

Нийгмийн шинжлэх ухаанд аливаа мансууруулах, сэтгэцэд нөлөөт эм бэлдмэл, бодисыг хэрэглэсэн этгээдийг зан үйлийн болон ёс суртахууны зөрчил рүү түлхэн, гэмт хэрэг үйлдэх нөхцөл бололцоог бий болгож, улмаар нийгэмд хор хохирол учруулах чадвар бүхий бодис, түүнийг агуулсан эм бэлдмэлийг хэлнэ гэж тус тус тодорхойлсон байдаг.

Хууль, эрх зүйн салбарт Монгол Улсын нэгдэн орсон НҮБ-ын 1961 оны “мансууруулах эмийн тухай”, 1971 оны “Сэтгэцэд нөлөөт бодисын тухай”, 1988 оны “Мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөт эм, бодисын хууль бус эргэлтийн эсрэг” конвенцын жагсаалтад орсон байгалийн гаралтай, мөн нийлэгжүүлсэн бодисуудын хэрэглээнээс бий болох эрүүл мэндийн болон нийгмийн сөрөг үр дагаврыг нь харгалзан мансууруулах сэтгэцэд нөлөөт бодис болохыг нь тогтоож хяналтаас гадуур /эрүүл мэндийн салбар, судалгаа шинжилгээний бус зорилгоор/ хэрэглэхийг хориглон, тусгай жагсаалтад оруулсан бодис, эм бэлдмэлийг мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис гэж тайлбарладаг.

Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай хуулийн 3.1.1-д “мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис”¹ гэж донтуулах болон сэтгэцэд бусад хүчтэй нөлөөлөл үзүүлдэг, “Мансууруулах эмийн тухай” 1961 оны НҮБ-ын Конвенци², “Сэтгэцэд нөлөөт бодисуудын тухай” 1971 оны НҮБ-ын Конвенцийн жагсаалтад заасан, хууль тогтоомжийн дагуу Монгол Улсад хяналтад байлгавал зохих эм, байгалийн болон нийлэгжүүлсэн бэлдмэлийг³ гэж тодорхойлсон.

Хар тамхи нь хүний бие организмд тайвшруулах “саатуулах” үйлчлэл үзүүлдэг сэтгэцэд хүчтэй нөлөөлдөг бодис юм. Хар тамхины бүлэгт морфин төст нэгдэл агуулсан байгалийн гаралтай болон нийлэг бодисууд хамаардаг. Ихэнх тохиолдолд судсаар тарьж хэрэглэдэг нь түгээмэл юм.

Мансууруулах бодис гэдэг нь 1961 оны Мансууруулах бодисын тухай нэгдсэн конвенцийн дагуу тус улсын нутагт хяналтанд байдгавал зохих байгалийн болон нийлэгжүүлсэн бодис, бэлдмэлийг хэлдэг.⁴

Хар тамхи нь хүний бие, эрүүл мэндэд дараах сөрөг үр дагавар, нөлөөллийг үзүүлдэг байна. Тухайлбал:

- Ганц удаа хэрэглээд давтан хэрэглэж эхэлдэг. Хар тамхийг анх хэрэглэж эхэлсэн хүн “Ганц удаа татлаа гээд орчихгүй” хэмээн найдаж, түүндээ лавшран, дараа дараагийн удаа хэрэглэсээр нэг мэдэхэд бүр мөсөн орж, бие сэтгэлээ захирч чадахгүй болсон байдаг.

Хар тамхины найрлага нь хүний цусыг бохирдуулснаар донтуулдаг. ТНС (tetrahydrocannabinol) хэмээх бодис нь уураг тархинд шууд нөлөөлж, дофамины (адреналлинийг ихэсгэж, донтох эмгэгийг үүсгэдэг) хэмжээг эрс нэмэгдүүлж, биеэ барих чадварыг алдагдуулдаг. Ингэснээр хүн өөрийн мэдэлгүй амиа хорлох, бэлгийн харьцаанд орох, бие эрхтнээ гэмтээх зэрэг үйлдлийг хийдэг.

- Тархины эд эсийг эргэж сэргэхгүйгээр үхүүлдэг. Нисэж байгаа мэт мэдрэмж төрж, сэтгэл санаа огцом дээшилж, эсвэл огцом сэтгэл санаагаар унаж, үхэх хүсэл төрнө. Энэ нь тархин дахь дааврын хэмжээ өөрчлөгдөж байгаатай холбоотой. Цаагуураа тархины эдийг үхжүүлж, хэвийн сэтгэх үйл ажиллагааг доголдуулж байдаг.

- Сэтгэцийн эмгэг үүснэ. Хар тамхийг хэр их хэрэглэнэ тэр хэмжээгээрээ донтох үйлчилгээ тэлж, биемахбодийг хамрах хүрээ нь өргөжиж байдаг. Тархины мэдээлэл хадгалах, санах ойд нөлөөлж, сэтгэцийн эмгэг үүсгэх аюултай.

- Өөрийгөө удирдаж чадахаа болино. Цусны судсыг тэлснээс болж нүд улайн, аргадаг. Тархинд шууд нөлөөлдөг гэж дээр дурьдсан даа. Ингэснээр сэтгэл санаа тогтворгүйжиж, өөрийгөө удирдаж, захирч чадахаа байна. Энэ нь өөртөө болон орчин тойрондоо муу нөлөө үзүүлэх эх үндэс болдог. Шим тэжээлийн дутагдалд орж, турж эцнэ

- Харах, үнэрлэх, сонсох мэдрэхүйд шууд нөлөөлж, хий юм харах, чих шуугих шинж тэмдгүүд илэрнэ. Түүнчлэн ходоод гэдэсний хэвийн үйл ажиллагааг алдагдуулж, хоолны дуршлыг бууруулна. Яваандаа мансууруулах бодисноос өөр зүйл хүсэхээ болин, шим тэжээлийн дутагдалд орж, турж эцнэ. Эрт хөгширч, үс унаж өнгө чанараа алдана

- Нүүрэн дээр юм гарч, арьсны эд үхжиж, арьс харлаж, өтлөх шинж харьцангуй хурдсана. Үс унаж, өнгөлөг чанараа алдана. Зүрхний хэм өөрчлөгдөж үхэх аюултай.

¹ Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл: 2002, №46. Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай хууль

² <https://legalinfo.mn/mn/detail/1206>

³ Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл: 2002, №46. Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай хууль

⁴ <http://criminology.mn/wp-content/uploads/2020/11/2019-%E2%84%962.pdf>

- Хар тамхи татсанаас нэг минутын дотор зүрхний хэмнэлд өөрчлөлт гарч, зүрхний цохилт минутанд 20-50-аар нэмэгддэг. Тус шинж 20 минутаас 3 цаг үргэлжилж эцэстээ үхэх аюултай. Сэтгэлд гутралд орно.

- Мансууруулах бодисны үйлчилгээ гарсны дараа толгой хүчтэй эргэх, харааны фокус алдагдах, маш ихээр сульдаж ядрах, нойргүйдэх, сэтгэл гутралд автах зэрэг шинж тэмдгүүд илэрдэг.⁵

Дашрамд дурьдахад хар тамхи хэрэглэдэг хүмүүсийн 20 хувь нь өөрийн санаачилгаар гарах тухай боддог бол үлдсэн 80 хувь нь эмч болон тусгай мэргэжилтний тусламжтайгаар гарах шаардлагатай байдаг байна.

Цагдаагийн ерөнхий газрын даргын 2020 оны 01 дүгээр сарын 14-ний өдрийн А/16 дугаар тушаалаар тус газрын орон тоог 46 аар нэмэгдүүлж, бүтцийг шинэчлэн хар тамхины гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, илрүүлэх, таслан зогсоох, бусад төрийн болон төрийн бус байгууллагатай хамтран ажиллах, төрийн бодлогыг хэрэгжүүлэх үндсэн үүрэгтэйгээр ажиллаж байна.

Үүнтэй холбогдуулан олон төрлийн материал, архивын нэгж тус газарт шилжин ирсэний дотор тухайн үеийн төр засгийн зүгээс хар тамхитай /хорын дон/ тэмцэх чиглэлээр 1988 онд авч хэрэгжүүлсэн ажил, арга хэмжээ, тоо мэдээ, танилцуулга бүхий 297 хуудас материалыг түүвэрлэн 28 хуудас материалыг судалсанаа танилцуулж байна.

Зарим бүртгэл судалгаа, танилцуулгад хүний овог нэр, нас, сургууль, анги удирдсан баг, эцэг эхийн нэр хаяг, эрхэлсэн ажил, сурагчийн анги, бүлэг, гэрийн хаяг, мансуурдаг хэлбэр, хэрэглэдэг бодис, үйлдсэн гэмт хэргийн талаар тодорхой дурьдсан тул энд дэлгэрэнгүй бичээгүй, материалыг хавсаргаагүй болно.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард Улсын Нийгмийн аюулаас хамгаалах яамны нэгдүгээр орлогч сайд, Улсын цагдан сэргийлэх ерөнхий газрын дарга, хошууч генерал С.Дамдинсүрэн Монгол Ардын Хувьсгалт намын Төв хорооны Захиргааны байгууллагын хэлтсийн эрхлэгч Л.Моломжамц, Нийгмийн аюулаас хамгаалах яамны сайд, дэслэгч генерал А.Жамсранжав нарт 1987 оны 3 дугаар сарын 27-ны өдөр “Мансууруулагч бодис хэрэглэж байгаа насанд хүрээгүй хүмүүсийн тухай”⁶ танилцуулгыг хүргүүлсэн байна.

Уг танилцуулгад Улаанбаатар, Дархан /тухайн үеийн/ хотод химийн зарим төрлийн мансууруулагч бодисыг насанд хүрээгүй хүмүүсээс хэрэглэх явдал цөөн тоотойгоор бүртгэгдэж, тэдэнд чиглэсэн үйл ажиллагааг 1983, 1985 онд улс, олон нийт, хууль хяналтын байгууллагууд зохион байгуулсан боловч тодорхой үр дүн хүрээгүй, энэ явдлыг таслан зогсоож чадаагүй, насанд хүрээгүй хүмүүсээс энэ төрлийн өвчнөөс буюу хорын донгоос шалтгаалсан нас баралт 1988 онд анх бүртгэгдэж эхэлсэн талаар дурдаж доорх ажил, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөжээ. Үүнд:

1. Эрүүлийн хамгаалах яамтай хамтран гутлын цавуу үнэрлэх, демодрол ууж мансуурахын хор холбогдлыг сурталчлах сарын зохистой ажил зохиох, */энэ ажлыг цаг үеэ олоогүй гэх шалтгаанаар хойшлуулсан/*

2. ХХҮЯ-тай хамтран гутлын цавууны хадгалалт, хамгаалалтад шалгалт хийх, гутлын цавууг үйлдвэр, гутал засварын газраас гадагш гаргахгүй байх арга хэмжээ авах, */нийт 12 удаагийн шалгалт хийж, дүн танилцуулсан/*

⁵ <http://www.olloo.mn/n/64818.html>

⁶ Хар тамхитай тэмцэх газрын архив ХНЗ.1987-2011 оны хууль эрх зүйн акт. Уб. 2013. 294 дэх тал

3. Гутлын цавуу үнэрлэх, демодрол ууж мансуурах явдал анх хаанаас гарсан, хэн хэн хэрэглэж байгааг нэгбүрчлэн тогтоож, хараа хяналтадаа бүрэн авч урьдчилан сэргийлж, таслан зогсоох саналтай байгааг илтгэн танилцуулсан байна⁷.

Дээрх танилцуулгаас харахад 1983-1985 оны хооронд насанд хүрээгүй хүмүүс тухайн үед ашиглаж байсан “Уколет PS”, “Уколет КМ-1” цавуу, бензин зэргийг үнэрлэж бодисыг үнэрлэх хэлбэрээр хэрэглэн мансуурч, ургамлын болон синтетик гаралтай мансууруулах бодисыг хэрэглээ дэлгэрээгүй байжээ.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард Улсын Ардын боловсролын яам, Эрүүлийг хамгаалах яамны коллеги, Улсын Цагдан Сэргийлэх Ерөнхий газрын зөвлөлд 1988 оны 10 дугаар сарын 07-ны өдөр танилцуулсан танилцуулгад улсын хэмжээнд бүртгэгдсэн хорын донтой 112 хүний 78 нь, мансууруулах төрлийн бодис хэрэглэдэг 215 хүний 155 нь Улаанбаатар хотод амьдардаг насанд хүрээгүй хүмүүс бүртгэгдсэн, ялангуяа нийслэл хотод бүртгэгдсэн 232 хүүхдийн 54 хувь нь Октябрийн районд, 46 хувь нь Ажилчны районд тус тус бүртгэгдсэн, нийслэл хотод зохион байгуулсан мансуурлын эсрэг арга хэмжээний дүнд 131 хүүхэд мансууруулах бодис хэрэглэхээ больж, 101 хүүхэдийн эмчилгээ үр дүнгээ өгсөн талаар дурьджээ⁸.

Мөн Улсын Цагдан Сэргийлэх Ерөнхий газар, Улсын прокурорын газар, Эрүүлийн хамгаалах яам, Монголын Хувьсгалт Залуучуудын Эвлэлийн Төв хорооноос 1987-1988 оны 1-9 сард химийн төрөл бүрийн хорт бодис хэрэглэдэг насанд хүрээгүй хүмүүсийг илрүүлэх, эмчлэх зорилгоор 4 удаагийн арга хэмжээг зохион байгуулж, 327 хүүхдийг илрүүлэн, наркологийн эмчийн үзлэгт оруулж, 122 хүүхдийг сэтгэл мэдрэлийн өвчнийг анагаах больницод хэвтэн эмчлүүлсэн байна. Үүнээс 8 хүүхэд хоёрдахь удаагаа, 104 хүн анхны эмчилгээнд хамрагдсан байна.⁹

Гэвч Дархан, Эрдэнэт хот, Дорнод, Дорноговь, Хөвсгөл, Сэлэнгэ, Баянхонгор, Төв аймаг, Тусгай техник мэргэжлийн сургууль, Дарьтын хүмүүжил, хөдөлмөрийн колонид насанд хүрээгүй хүмүүс химийн мансууруулах төрлийн бодис хэрэглэж мансуурах байдал харьцангуй их бүртгэгдэж, таслан зогсоогдоогүй тул “Мансууруулах зүйл хэрэглэх явдалтай хийх тэмцлийг хүчтэй болгох арга хэмжээний тухай” Бүгд Найрамдах Монгол Ард Улсын Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчдийн Зарлиг гаргуулах зорилгоор тодорхой судалгаа хийх, тандалт явуулах, нөхцөл байдлыг судлах, зарим аймагт уулзалт зохион байгуулж, “Мансуурах үзэгдэлтэй хүчтэй тэмцье” сэдэвт семинарыг зохион байгуулсан байна.¹⁰

Мөн гадаад улсуудад энэ чиглэлээр зохион байгуулсан арга хэмжээ, хууль тогтоомж, нөхцөл байдлыг судалж, Улсын цагдан сэргийлэх ерөнхий газрын Насанд хүрээгүй хүмүүсийн хэрэг эрхлэх тасгаас “Химийн зарим бодисыг үнэртэж, мансуурч байгаа тухай”¹¹ мэдээллийг бэлтгэн хүүхэд залуучуудын дунд цаашид тархаж болох химийн төрөл бүрийн бодис үнэртэж мансуурдаг үзэгдлийг урьдчилан сэргийлж, таслан зогсооход БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчдийн зарлиг гаргах нь өнөөгийн шаардлагын үүднээс тавигдаж байгааг дурьджээ.

Улаанбаатар хотоос гадна Дархан хот, Сэлэнгэ, Баянхонгор, Дорноговь аймаг, Сэлэнгэ аймгийн Ерөө дахь Техник мэргэжлийн тусгай сургууль, Дарьт дахь хөдөлмөр

⁷ Хар тамхитай тэмцэх газрын архив ХНЗ.1987-2011 оны хууль эрх зүйн акт. УБ. 2013. 296 дахь тал

⁸ С.Бүдрагчаа. Манай орны зарим аймаг, хотод гарч байгаа мансуурах үзэгдлийн шинж байдал, хандлага илтгэл. УБ. 1987.3 дахь тал.

⁹ Мөн илтгэл. УБ. 1987.4 дэх тал.

¹⁰ Хар тамхитай тэмцэх газрын архив ХНЗ.1987-2011 оны хууль эрх зүйн акт. УБ. 2013. 158 дахь тал

¹¹ Мөн материал. 206 дахь тал

хүмүүжлийн колонид химийн янз бүрийн бодис үнэртэж мансуурах сонирхолтой, хорын дон өвчтэй хүүхдүүд бүртгэгдсэнийг тодорхой дурьдаж, ерөнхий боловсролын дунд сургуулийн 3-8 дугаар ангийн, ТМС-ийн 1-3 дугаар ангийн 10-17 насны хүүхдүүдийн дунд токсикоманитай /цавуу, бензин үнэрлэх дон/ болсонийг бүртгэсэн байна.¹²

Бүгд Найрамдах Монгол Ард Улсын Намын төв хороо, Ардын боловсролын яам, Ниймгийн аюулаас хамгаалах яам, Эрүүлийг хамгаалах яамны оролцоотой Мансуурлаас урьдчилан сэргийлэх салбар комисс байгуулагдаж Улаанбаатар хот, Дархан хот, Сэлэнгэ, Баянхонгор, Дорноговь аймаг, Сэлэнгэ аймгийн Ерөө дахь Техник мэргэжлийн тусгай сургууль, Дарьт дахь хөдөлмөр хүмүүжлийн колонид ажиллаж, хурлын протокол, байгууллага, албан хаагч нарт өгсөн хугацаатай үүрэг, үүргийн биелэлтийг тус тус танилцуулж, биелэлтийг тооцжээ.¹³

Монголын Хувьсгалт Залуучуудын эвлэлийн Төв хороо, Ардын боловсролын яам, Эрүүлийг хамгаалах яам, Улсын Прокурорын газар, Улсын цагдан сэргийлэх ерөнхий газрын хамтарсан албан даалгаврын төсөл 1988 оны 10 дугаар сарын 19-нд төсөл хэлбэрээр боловсруулагдсан боловч албан ёсоор батлагдсан эсэх нь одоогоор тодорхойгүй байна.¹⁴

Хар тамхитай тэмцэх ажлын эрх зүйн эх сурвалжийг судлах хугацаанд зөвхөн батлагдсан хууль, дүрэм, журам, он, сарыг дурьдагддаг боловч тухайн эрх зүйн баримт бичиг батлагдан гарах хүртэл хугацаанд судалгаа танилцуулга бэлтгэх, нөхцөл байдлыг дүгнэх зэрэг урт хугацааны цаг, хүч, хөдөлмөр шаардсан ажлуудыг судлаж, үнэлэлт, дүгнэлт өгөлгүй орхигдуулж байжээ.

Дүгнэлт. Төр засаг, залуучууд, эрүүл мэнд, төрийн хяналтын байгууллагуудаас насанд хүрээгүй хүмүүсийн дунд химийн бодис хэрэглэж мансуурдаг, хорын донтой болсон хүмүүсийн талаар жил бүр тодорхой арга хэмжээ авч хэрэгжүүлж байжээ.

Насанд хүрээгүй хүмүүсийг зөвхөн мансуурах, хорын донгоос бус бүх төрлийн гэмт хэргээс хамгаалах, урьдчилан сэргийлэх ажил нь зөвхөн цагдаагийн байгууллагын ажил байсангүй. Энэ ажилд эцэг эх, сургуулийн багш удирдлага, залуучуудын байгууллага, эрүүл мэнд, цагдаагийн ажлыг хослуулан бодит, үр дүнтэй ажлыг хийж иржээ.

Богино хугацаанд хэрэгжүүлсэн арга хэмжээг тухай бүр нь дүгнэж, хоцорсон, тасарсан арга хэмжээг тусгайлан авч үзэж, хэрэгжилтийг 85 хувиас буулгахгүй тооцохоор ажиллаж байв.

Мөн мансууруулах бодис хэрэглэдэг хүнийг илрүүлэх ажилд онцгойлон анхаарч, энэ ажилд нэргүй судалгаа авах, байнгын үзлэгт хамруулах, иргэн бүрийг татан оролцуулж байсан нь анхаарал татаж байна. Дээрх ажлыг өнөөгийн нөхцөл байдалд тохируулан хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна гэж харж байна. Ялангуяа цагдаа-олон нийтийн хамтын ажиллагааг гэмт хэрэгт өртөж болзошгүй эмзэг цэг, эмзэг бүлгийг илрүүлэхэд ашиглах нь ямар ач холбогдолтой байдгыг энэ өгүүллийг бичиж явцад судалсан материалаас харж болно.

Мөн эмзэг бүлэг болон мансууралд өртөж болзошгүй этгээдүүдийг гэр бүл хамт олны хяналтад байлгах, эрүүл мэндийн байгууллагын түлхүү оролцоотойгоор, хамт олны дэмжлэгтэйгээр илрүүлэх, эмчлэх ажлыг богино хугацаагаар хэсэгчилсэн байдлаар зохион байгуулж, тухай бүр үр дүнг дүгнэж байх нь шаардлага байна гэж үзэж байна.

Санал. Дээрхи дүгнэлтийг үндэслэн дараах саналыг дэвшүүлж байна.

¹² Мөн матераил. 295 дахь тал

¹³ Мөн матераил. 270 дахь тал

¹⁴ Хар тамхитай тэмцэх газрын архив ХНЗ.1987-2011 оны хууль эрх зүйн акт. УБ. 2013. 193 дахь тал

1. Анх удаа мансууруулах төрлийн бодис хэрэглэж баригдсан өсвөр насны хүүхдүүдтэй цагдаагийн байгууллага дангаараа бус, харин эцэг эх, сургуулийн багш, удирдлага болон эрүүл мэндийн байгууллагуудтай хамтран ажил, арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх;

2. Мансууруулах бодистой тэмцэх ажлыг Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн дор идэвхижүүлэх

3. Эрүүлийн хамгаалах яамтай хамтран гутлын цавуу үнэрлэх, демодрол ууж мансуурахын хор холбогдлыг сурталчлах сарын зохистой ажил зохиох

4. Сургуулийн сурагчдын дунд гутлын цавуу үнэрлэх, демодрол ууж мансуурах зэргээр хэн хэн хэрэглэж байгааг нэг бүрчлэн тогтоож, хараа хяналтадаа бүрэн авч урьдчилан сэргийлж, таслан зогсоох ажлыг нутаг дэвсгэрийн цагдаагийн байгууллагаас зохион байгуулж хэрэгжүүлэх зэрэг болно.

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

1. Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай хууль
2. С.Бүдрагчаа. Манай орны зарим аймаг, хотод гарч байгаа мансуурах үзэгдлийн шинж байдал, хандлага илтгэл. УБ. 1987
3. Хар тамхитай тэмцэх газрын архив ХНЗ.1987-2011 оны хууль эрх зүйн акт. УБ. 2013.
4. Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл: 2002, №46.
5. <https://legalinfo.mn/mn>
6. <http://criminology.mn>
7. <http://www.olloo.mn>